V. Senkapiai
Old Cemeteries

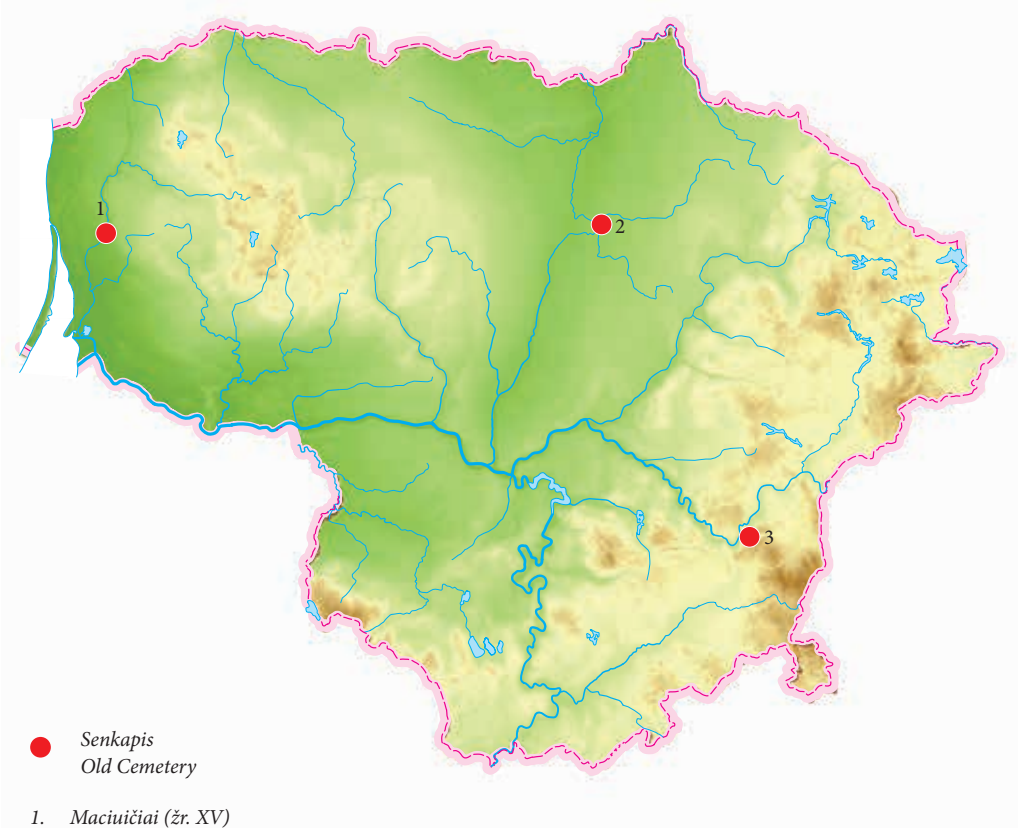

1. *Maciuičiai (žr. XV)*
2. *Panevėžys*
3. *Vilnius (žr. XII ir XV)*

Justina Dobeikienė,
Martyna Remenčiūtė

Kapinės Tauro kalno papėdėje Vilniuje

2023 m. Vilniaus miesto istorinės dalies, vadinamos Naujamiesčiu (UK 33653), teritorijoje, Tauro kalno Š dalyje esančių automobilių aikštelių rekonstrukcijos darbų metu atlikti žvalgymai ir detalieji tyrimai. Į tiriamąją teritoriją galimai patenkančios Šv. Pilypo ir Jokūbo bažnyčiai ir ligoninei priklausiusios kapinės vadinamos Našlaičių kapinėmis. Jose buvo laidojami Šv. Jokūbo ligoninėje, Lukiškių kalėjime mirę neturtingi miesto gyventojai. Šios kapinės atsirado istorinių kelių kaimynystėje, prie senojo Lukiškių kelio (Pakalnės ir Aludarių gatvių atkarpa). XIX a. pabaigoje niekas jau negalėjo pateikti duomenų, nuo kada jose nebelaidojama, kaip ir kada Našlaičių kapinės buvo įsteigtos. 1808 m. Vilniaus m. plane jos nepažymėtos. Keliamos prielaidos, kad kapinės įrengtos Lukiškėse atsiradus kalėjimui. 1847 m. matininkas Bukoemskis apmatavo Našlaičių kapines ir pateikė, kad jos buvo 2136 kvadratinių sieksnių dydžio. Neaptvertos tvora menkai prižiūrimos kapinės XIX a. viduryje buvo perpildytos. XIX a. 6 dešimtmetyje jose dar laidota. 1860 m. Lukiškėse apsilankęs Vilniaus generalgubernatorius įsakė aptverti Našlaičių ir Stačiatikių senąsias kapines ir uždraudė jose laidoti. 2022 m. šioje teritorijos archeologinius tyrimus atliko A. Ragauskaitė. Tyrimų metu nustatyta, jog čia

1 pav. Tyrimų situacijos planas: 1 – ištirtos perkasos; 2 – žvalgytos lietaus nuotekų tinklų įrengimo vietos; 3 – žvalgytos paviršinių dangų keitimo vietos; 4 – 2022 m. A. Ragauskaitės tyrimai; 5 – 2020 m. T. Bajarūno tyrimai; 6 – numanoma kapinių teritorija. M. Remenčiūtės brėž.

Fig. 1. Area plan: 1 – excavated trenches; 2 – surveyed areas allocated for drainage network installation; 3 – surveyed areas that will be resurfaced; 4 – area excavated in 2022 by A. Ragauskaitė; 5 – area excavated in 2020 by T. Bajarūnas; 6 – estimated boundary of the cemetery.

2 pav. Tyrimų metu aptikti radiniai: 1, 2, 4 – monetos; 5, 6, 7 – medalikėliai; 8, 11, 14 – kryželiai; 12 – ikona; 13 – audinio fragmentai; 3, 15, 16, 20 – sagos; 17, 18, 19 – sagčių fragmentai; 9 – karoliukas; 10 – drabužių kabliukas. L. Kajotos nuotr.

Fig. 2. Finds: 1, 2, 4 – coins; 5, 6, 7 – religious medals; 8, 11, 14 – crucifixes; 12 – an icon; 13 – pieces of fabric; 3, 15, 16, 20 – buttons; 17, 18, 19 – fragments of buckles; 9 – a bead; 10 – a clothing clasp.

susiformavę 0,5–1,5 m storio piltiniai XX a. ir nuo kalvos užslinkę be radinių sluoksniai (*ATL 2022 metais*, 2023, p. 601).

Žvalgymai atlikti numatomų lietaus nuotekų tinklų įrengimo ir paviršinių dangų keitimo vietose. Jų metu žvalgyta 5232,44 m^2 dydžio plote (1 pav.). Lietaus nuotekų tinklų vietose žvalgytame plote po paviršinėmis dangomis stebėti piltiniai maišyto grunto sluoksniai suformuoti XX a., juose rasta XVIII–XX a. radinių. V aikštelėje, esančioje prie Pamėnkalnio ir V. Kudirkos gatvių sankryžos, jos V pusėje piltiniuose sluoksniuose aptikta ir pavienių žmonių kaulų. Naujai įrengtų lietaus nuotekų tinklų vietose žvalgymų metu 0,5–1,2 m gylyje (XX a. įrengtų inžinerinių tinklų vietose 2 m gylyje) pasiektas įžemis – geltonas smėlis. Ties Tauro ir Pamėnkalnio gatvėmis po asfaltu atidengtas netašytų akmenų grindinys datuojamas XX a.

Detalieji tyrimai atlikti V aikštelėje, esančioje prie Pamėnkalnio ir V. Kudirkos gatvių sankryžos, kur lietaus nuotekų tinklų įrengimo metu atidengti kapai. Tyrimų metu ištirtos 4 perkasos (perkasa 1 – 140,5 m^2, perkasa 2 – 24 m^2, perkasa 3 – 51,3 m^2, perkasa 4 – 65,5 m^2), bendrai ištirtas 331,3 m^2 plotas. Tyrimų metu pašalinus paviršines asfalto ar plytelių dangas, niveliacinius skaldos ir smėlio sluoksnius nuo 35 cm gylio perkasoje 2 atidengtas įžemis – gelsvas smėlis, kapų neaptikta. O perkasose 1, 3, 4 fiksuotas pilkšvo maišyto smėlio sluoksnis, kuriame aptikta pavienių žmonių kaulų, XVIII–XX a. datuojamų keramikos šukių. Maždaug 1–1,1 m gylyje atidengti kapų kontūrai. Tyrimų metu ištirta 77 kapų duobės, iškelti 97 palaikai. Pagal radinius ir įkapes nustatyta, kad kapinėse buvo laidojama XVIII a. pabaigoje–XIX a. Mirusieji laidoti tiek karstuose, tiek be jų, įkasti įžemyje. 41 % mirusiųjų orientuoti PR kryptimi (40), 16 % – PV kryptimi (16), 11 % – P kryptimi (11), 12 % – ŠV kryptimi (12), 6 % – Š kryptimi (6), 4 % – R kryptimi (3), 1 % – ŠR kryptimi (1), 9 % – kryptis nenustatyta. 25 kapuose aptiktos įkapės. Iš viso tyrimų metu surinkti 277 vienetai radinių. Iš jų 139 vienetai – buitinė ir statybinė keramika. 138 vienetai – ypatieji radiniai, iš jų 111 vienetai įkapės. Kapuose aptiktų įkapių didžiausią dalį sudarė kaulinės (2:15–16 pav.) ir metalinės sagos (2: 3, 20 pav.), drabužių segtukai, drabužių kabliu-

kai (2:10 pav.). Taip pat aptikta diržo sagčių (2: 17, 18, 19 pav.), Romos katalikų ir stačiatikių tikybos kryželių. Rasta ir Romos katalikų medalikėlių (2: 6–7 pav.) bei dvi stačiatikių ikonėlės (2:12 pav.). Ne kapuose aptikti ypatieji radiniai – tai monetos (du ATR Stanislovo Poniatovskio grašiai, dvi Vokietijos imperijos 1 ir 5 nominalo pfenigų monetos, Rusijos imperijos Pavelo I kapeika (2:1– 2, 4 pav.), kaolino pypkių fragmentai, žiedas, stačiatikių kryželis (2:8 pav.), sagos, drabužių segtukai, drabužių kabliukai, du variniai ausų krapštukai, karoliukas (2:9 pav.), audinio fragmentai (2:13 pav.).

Dalis aptiktų kapų suardyti tiesiant šiluminę trasą. Įžemis – gelsvas smėlis, pasiektas nuo 0,5 iki 2 m gylyje.

Cemetery at the Base of the Tauras Hill in Vilnius

In 2023, detailed excavations and a field survey were carried out at the base of the Tauras Hill in Vilnius. The field survey covered an area of 5,232.44 m^2 (Fig. 1). The recorded cultural layers were formed in the 20th century and contained finds from the 18th–20th centuries. The detailed excavations encompassed an area of 331.3 m^2 (4 trenches), where 77 graves were found, and 97 individual remains were removed. Grave goods and associated finds suggest that the cemetery was in use from the end of the 18th century and throughout the 19th century. Not all the deceased were placed in coffins – some were buried in simple pits cut into the natural layer. Grave goods were sparse (Fig. 2), largely comprising bone and metal buttons, clothing clasps, and hooks. Other finds included belt buckles, Roman Catholic and Orthodox crucifixes, Catholic medals, and Orthodox icons (Fig. 2: 12).

Irmina Kaminskaitė

Vilniaus Lukiškių totorių senosios kapinės

2023 m. VšĮ „Akiračiai“ atliko žvalgomuosius tyrimus Vilniaus Lukiškių totorių senųjų kapinių vietos (UK 23128) ir Vilniaus miesto istorinės dalies, vadinamos Naujamiesčiu (UK 33653), teritorijoje, sklype A. Goštauto g. 11. Sklype planuojama atnaujinti dabartinius mokslo paskirties instituto pastatus, todėl prieš vykdant projektavimo darbus buvo atliekami žvalgomieji tyrimai. Iki šiol archeologiniai tyrimai šiame sklype nebuvo vykdyti.

Nagrinėjamas sklypas yra buvusiame Lukiškių priemiestyje, pasižyminčiame turtinga ir sudėtinga istorija. Viena iš etninių grupių, neabejotinai palikusių pėdsaką Lukiškių istorijoje, yra totoriai. Dalis tyrėjų teigia, kad totorius Lukiškėse įkurdino Vytautas XV a. pradžioje, nors Žygimanto Augusto leidimą įsikurti Lukiškėse totoriai gavo tik 1568 m. Tad iki šiol tikslių duomenų, patvirtinančių totorių įsikūrimą Lukiškių priemiestyje, nėra. Remiantis ankstesniais archeologiniais duomenimis, totorių Lukiškės galėjo būti apgyvendintos nuo XVI a. (Katalynas K. *Vilniaus plėtra XIV–XVII a.* Vilnius, 2006, p. 97).

Itin svarbų dvasinės ir materialinės kultūros komponentą sudarė totorių kapinės. Islamas nurodo, kad musulmonai savo mirusiuosius turi laidoti tik atskirose kapinėse. Taigi totoriai visada turėjo savo atskiras laidojimo vietas. Lukiškėse stovėjusi totorių mečetė rašytiniuose šaltiniuose minima nuo XVI a. vidurio (Jogėla V., Meilius E., Pugačiauskas V. *Lukiškės: nuo priemiesčio iki centro (XV a.–XX a. pradžia)*. Vilnius, 2008, p. 23). Kad šalia mečetės buvusios ir totorių kapinės, aptinkama 1558 m. rašy-